

Tres cartes inèdites de Joan Maragall

a cura de Lluís Quintana

L'exemplar dedicació de la família Maragall al llegat del poeta ha impedit que es perdessin molts dels papers que s'acostumen a llençar o a regalar alegrement després de la mort d'un autor. De fet, va ser la família qui es va encarregar de la primera publicació de les obres completes, a càrrec de l'Editorial Gustavo Gili.¹ Aquesta edició va ser ampliada i reeditada en vint-i-quatre volums més un apèndix al llarg de quasi trenta anys (1929-1955): és l'edició comunament anomenada «dels Fills», base de les posteriors.² Aquí s'hi inclouen, per primer cop, els epistolaris, que després s'anaren ampliant amb el descobriment de noves cartes: les novetats aparegueren a l'edició de les obres completes feta per Editorial Selecta (1947, en un volum, i 1960-61, ampliada a dos volums).³

1. Edició en onze volums (cinc per a la sèrie catalana i sis per a la castellana), publicada el 1912 i 1913. Una segona edició va sortir el 1918: E. Guanyavents n'havia normalitzat l'ortografia i hi havia fet esmenes.

2. «L'edició «dels fills» [és] la definitiva, mentre els maragallistes no procedeixin a edicions crítiques en tot el rigor científic del terme.» (C. RIBA, «Nota preliminar» a Joan MARAGALL, *Antologia poètica* [Barcelona 1954], p. 14). Aquesta apreciació continua essent vàlida.

3. Així, Selecta va incloure tres cartes inèdites a Unamuno que, posteriorment a l'edició dels fills, va publicar Manuel GARCÍA BLANCO, *Tres cartas inéditas de Maragall a Unamuno*, «Cuadernos de la cátedra Miguel de Unamuno», III (Salamanca 1952). De tota manera, Selecta no ha inclòs altres cartes inèdites com les publicades pel mateix GARCÍA BLANCO, *Dos cartas inéditas de Maragall al escritor argentino Manuel Gálvez*, «Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», XXVI (1954-56), ps. 137-141. Posteriorment, Albert MANENT ha publicat *Dues cartes poc conegudes de Maragall*, «Serra d'Or», v, núm. 8-9 (agost-setembre de 1963), ps. 38-39; i *Cartes de Maragall i de Costa i Llobera a Miguel de Palol*, «Serra d'Or», XI, núm. 115 (abril de 1969), ps. 265-266.

Un examen de l'arxiu del poeta permet descobrir, però, encara més cartes inèdites i revisar-ne, alhora, algunes de les conegudes, amb els fragments que van ser suprimits a l'edició original; aquesta, efectivament, no era tan completa com això: cal tenir en compte que els criteris filològics eren uns altres i que la tradició púdica del país s'imposava. Es van eliminar, doncs, fragments dels quals es deixava constància amb diverses anotacions: alguns cops s'indicava «fragment sense interès» (OCI: 1140b)⁴ o «fragment sense cap interès» (OCI: 1141a); i d'altres, «fragment familiar» (OCI: 1141b). Aquestes supressions consten exclusivament a la correspondència amb A. Roura, que és, possiblement, la més important, i no només en nombre, de les que va mantenir Maragall.⁵

Cartes a Antoni Roura

Antoni Roura, un dels millors amics de Maragall, va marxar a les Filipines l'any 1890 com a registrador de la propietat i no en va tornar fins al 1896. Durant aquests sis anys es desenvolupa la part més interessant d'una abundant correspondència. Les cartes estan plenes de reconvençions perquè Roura no s'apressa a tornar; a partir del 1894 moltes cartes estan dedicades a explicar els passos que fa Maragall per tal de trobar una plaça per al seu amic a Espanya. Durant aquests sis anys Maragall és el proveïdor de llibres i revistes que Roura li encarrega. Moltes d'aquestes publicacions tracten aspectes jurídics; algunes, poques, són literàries. Els fragments que inclouen les llistes sobre trameses de volums i sobre els comptes que Maragall escrupolosament porta han estat sovint suprimits; formen part dels punts suspensius que, a les *Obres completes*, porten anotat «fragment sense interès». En alguns pocs casos, a les supressions s'han perdut anotacions sobre qüestions literàries que ens poden interessar; per exemple, comentaris del poeta a les obres que Roura li sollicita o que ell mateix està llegint.

Un altre aspecte que a les cartes és eliminat (ara potser podem dir censurat) és el que es refereix a les intimitats del seu festeig amb Clara Noble, que Maragall havia conegut el setembre de 1886 a Puigcerdà, quan ella només tenia disset anys i ell estava a punt de fer-ne vint-i-sis.⁶ Cal tenir en compte que la vídua Maragall va tenir participació molt directa en la publicació pòstuma de les obres del seu marit: totes les referències a ella, per innocents que siguin, han estat suprimides. També consten a les OC com a «fragment familiar» o «íntim». Aquest pudor ens impedeix conèixer la desesperació del poeta davant les presses que li donen els seus pares perquè busqui una dona per casar-se: «a casa me proposen una pubilla lletja cada dia» (carta inèdita del 7 de maig de 1890); o la por a un fracàs del seu festeig (fragment del 27 de maig de 1890), en una de les escenes més tendres i angoixades de tota la seva correspondència.

Quan Roura torna, el 1896, s'installa a Barbastre, la destinació més pròxima

4. Cito a partir de les *Obres completes* (Barcelona 1970), 2 volums; faig constar el volum com a OCI i OCII, seguit del número de la pàgina i de la columna.

5. No hi ha constància de supressions, però hi són, i molt abundants, a les *Notes autobiogràfiques*, que la primera edició (pòstuma, a càrrec del P. Miquel d'Esplugues) havia reduït a lleugera aproximació de l'original, restituint ara a Gabriel MARAGALL, *Joan Maragall: esbós biogràfic* (Barcelona 1988), ps. 16-39.

6. Roura havia marxat en ple festeig; el casament es va fer el 27 de desembre de 1891.

a Barcelona que el seu amic li ha trobat, i aleshores la correspondència canvia de to: són cartes més breus; ara el que el poeta critica a Roura és la seva misantropia, que fa que estigui llargues temporades sense contestar. Sovint això porta Maragall a inundar-lo, sobretot a l'estiu, de targetes i postals on li va indicant els canvis d'adreça que un atrafegat pare de família molt nombrosa ha de planificar durant tres mesos, tot recomanant-li que els vagi a visitar. Moltes d'aquestes cartes, sovint només simples notes, no serveixen sinó per conèixer l'itinerari estiuenc del poeta. Algunes, però, permeten seguir algunes de les seves lectures, o completar les dates de les seves composicions, com *Nausica* (hi treballa el 8 de juliol de 1908; n'acaba el primer acte el 27 del mateix mes) o *El comte Arnau* («Hem anat a Santa Pau, a Batet y a la Fageda [...]. M'ha tornat a sortir el comte l'Arnau y he fet 50 o 60 versos; y res mes», diu en una carta inèdita datada a Olot el 3 de setembre de 1908).

La correspondència amb Roura cobreix vint-i-quatre anys de la vida del poeta, des del 1886 fins a la mort del seu amic, el 1910. Del total de cartes escrites per Maragall a Roura, l'arxiu familiar en recull cent vuitanta-vuit (188), de les quals n'hi ha publicades vuitanta-set (87).⁷ Tot seguit en presento dues que són prou interessants per conèixer les inquietuds intel·lectuals de Maragall.

Pel que fa a la primera (1 de febrer de 1894), cal observar el barem que estableix sobre alguns autors romàntics britànics. No consta en quin idioma els llegia ni en quin idioma eren escrits els que enviava a Roura. Maragall llegia l'anglès: recordem que la seva dona era britànica; hi ha fins i tot una postal inèdita enviada a Roura el gener de 1907 escrita en anglès i signada «see-to-cock» (possible traducció de mar-a-gall, tot i que més correcte seria «sea ...».)⁸ Els autors que cita (Burns, Byron, Moore, Ossian, Tennysson, Wordsworth) havien estat més o menys traduïts al castellà o al català (hi ha, per exemple, una traducció de Tennysson a «La Renaxensa» [1881], de Joaquim Olivó).⁹ Tot i que aquí no justifica el rebuig de Tennysson (1809-1892) i que enlloc de les seves obres no en torna a parlar, no és difícil veure el menyspreu per un autor que és capaç d'escriure un «xafaguer» de volums: ser prolífic, per a Maragall, no és la millor qualitat d'un poeta. D'altra banda, un poeta llorejat (curiosa institució anglesa que devia repugnar Maragall) i, per tant, autor de poesia de circumstàncies, i preferit de la reina Victòria, no podia oferir gaires garanties. Els altres poetes (deixant de banda els dos grans del romanticisme, Byron i Wordsworth, poeta llorejat també, per cert, que Maragall havia d'apreciar per raons òbvies), Burns i Moore, doncs, reuneixen dues característiques importants: són poetes nacionals (escocès l'un, i irlandès l'altre) i renovadors del gènere líric, concretament de la cançó popular. Robert Burns (1759-1796) va esdevenir el poeta nacional d'Escòcia sobretot per la seva producció de cançons populars, escrites en «dialecte» (però no en gaèlic) i adaptades a les melodies tradicionals, una activitat

7. Per a un comentari sobre aquesta correspondència *vid.* Carles RIBA, *Les cartes de Joan Maragall a Antoni Roure* (1930), dins *Per comprendre* (Barcelona 1937), *Obres completes*, II (Barcelona 1967), ps. 397 i ss.

8. Jaume Tur opina, en canvi, que el poeta no parlava ni llegia l'anglès (*cf.* *Maragall i Goethe. Les traduccions del Faust* [Barcelona 1976], p. 20).

9. A la biblioteca de Maragall hi ha volums de les obres de Byron (en anglès) i d'Ossian (en les traduccions italiana i castellana) (*cf.* Marta DOMÍNGUEZ i SEURA i Teresa PONS i MAS, *Els llibres de les literatures no hispàniques conservats a la biblioteca de Joan Maragall*, «Ateneu. Revista de Cultura», núm. 12 [4rt trimestre de 1987]. J. Tur hi fa constar, també, les obres de Burns i Moore, en anglès [*op. cit.* p. 19, n. 12].

que van intentar posar en pràctica també aquí els poetes modernistes.¹⁰ Thomas Moore (1779-1852) va fer més o menys el mateix, tot i que, pel que sembla, les seves melodies eren del XVIII!! *Lalla Rookh* (1817) és una narració seva de tema oriental. La crítica actual, de moment, ha acabat donant més raó als gustos de Maragall que als de Roura, que sembla deixar-se endur pel criteri de la contemporaneïtat.

Els comentaris sobre «L'Avenç» tampoc no són gaire més explícits. Podem deduir que Roura no apreciava gaire aquesta revista: deduïm que té prevencions contra la «Revue Bleue», potser pels seus estudis sobre Renan; no devia ser, doncs, gaire partidari del to iconoclasta de «L'Avenç». «Ya estarás content...», li diu a propòsit del tancament de «L'Avenç». J. Massó va fer, al cap dels anys, una explicació no gaire convincent del tancament, segons la qual, després d'una crítica especialment ferotge de Brossa contra Pitarrà, aquest «va venir a la redacció tan desolat, que en Casas i jo vàrem acordar suspendre "l'Avenç" en finir l'any».¹¹ L'explicació de Maragall s'aproxima més a la que els estudiosos posteriors han donat.¹² Ara bé, al final de la carta, anuncia l'aparició d'una nova revista, però no dóna gaires detalls més; d'altra banda, Massó explica que «En Maragall va tenir una idea per a fer possible la publicació d'una revista sense que els editors (la nostra revista passava moments de prova) se n'adonessin gaire».¹³ Aquí es refereix a l'Editorial L'Avenç, que continuava publicant, tot i el tancament de la revista; potser el projecte a què es refereix Maragall i el que cita Massó coincideixen. El cas és, però, que Massó parla de «Catalònia», que no va sortir fins el 1898, i on no va poder participar en Pep Soler i Miquel, mort el 1897. No tinc notícies tampoc de la participació de Buxaderes, un amic de l'època d'estudiant de Maragall. Segons G. Maragall,¹⁴ Buxaderes havia mort el 1900 o abans. «Catalònia», això sí, probablement era menys esnob que «L'Avenç».

La carta que segueix aquesta, datada un mes després, el 2 de març de 1894, i que a les OCI (p. 1.112) consta amb el número XXIX, és potser una continuació de la que transcriu, perquè no va adreçada a ningú, i a l'encapçalament de l'original hi consta: «continuació».

Totes les notes són meves; els subratllats són de l'autor.¹⁵

10. Vid. J. L. MARFANY, «Al damunt dels nostres cants...»: nacionalisme, modernisme i cant coral a la Barcelona de final de segle, «Recerques», 19 (1987), ps. 85-114.

11. Cf. Jaume MASSÓ i TORRENTS, *Cinquanta anys de vida literària, 1883-1934* (Barcelona 1934), p. 31.

12. Cf. J. L. MARFANY, *El Modernisme*, dins J. MOLAS, div., *Història de la literatura catalana*, VIII (Barcelona 1986), ps. 99-100, que documenta, a més, el conflicte entre Brossa i la direcció, esmentat per Maragall.

13. *Op. cit.*, p. 38.

14. *Op. cit.*, p. 72.

15. A la carta hi ha un error simptomàtic de com la transcripció es va fer de manera oral: l'original diu «fent eeee»; la còpia, «fent lo mateix eeee [que el que havia sortit abans]». De la mateixa manera, la carta LXXI (OCI, p. 1133b) diu: «sóc per sempre més pare de famílies subratllant la s»; a l'original hi consta «pare de famílies».

[1 de febrer de 1894]

Amig Anton:

Ting rebudas las duas cartas tevas de 1 y 10 de desembre.¹⁶ De la primera ja t'en vaig acusar recibo am quatre ratllas fetas á can Mañé y que van marxar am l'última mala de Marsella. De la llista de llibres que m'inclous en la dita carta á las horas dara ja tens tot alló d'Otto, Gaspey, claves, diccionaris, atlas y demès falornias; després demanas Byron, Tennysson y Ossian. El Byron va en aquet correo junt ab el Shakespeare que m'havias demanat en cartas anteriors. L'Ossian es demanat y anirà en lo proxim correo. De Tennysson ¿què vols? Perque hi ha un xafaguer de tomos, els uns més insustancials qu'els altres. ¿Perque no demanas Burns, Wodsworth [sic], Moore o Shelley, que valen bastant mes, molt mes que Tennysson encare que no siguin tan contemporanis. Y encare si anessim a mirar, com que Tennysson ha mort molt vell ¿qui sab si *l'Enoch Arden* es tant vell com el *Lalla Rouk* [sic]? Are potser dig un disbarat. *De tots modos, en el fondo* no creg que Tennysson siga gayre mes contemporani, pro sí molt mes car qu'es en lo unich que's coneix la seva contemporaneitat positiva.

També va ab lo paquet actual de Shakespeare y Byron, l'*Avenç* d'en Lopez Oms.¹⁷

Anem a la segona carta. Si vols te subscriuré á la «Revue Bleue», (8 \$ l'any si no m'equivoco). Me sembla qu'es lo que necessitas y ho faria desde luego si no possessis alló de que no siga impia. ¿Que't diré jo? Impia, impia... No es pas escrita per frares: hi escriu en Lemaitre, en Faguet, en Wizeva... Are m'adono que tu potser no has alcanstat la *boga* d'aquestes. Bé, ara surtiré y si't trobo un número sueltó te l'envio: si no pug en aquet correo en l'altre. Es revista (semanal) lleugereta encare que molt sustancial y et tindrà molt al corrent.¹⁸

Ya estarás content. L'*Avenç* es mort: en Massó y en Casas estan disgustats del desafecte del públich y no sé si dintre la redacció y colaboració hi ha hagut alguna desavinensa.¹⁹

Podria ser que surtís un altra revista per l'estil, menos *snob*, que potser la redactaria en Soler (Pep), en Brossa, Buxaderas i jo: ja t'en diré alguna cosa.

Es tart y vaig a l'*Avenç* (llibreria) á véurer si han despatxat el paquet: clouré aquesta carta a can Mañé.

Bueno, ja hi estat a l'*Avenç*: el número de López Oms diu que no n'han trobat cap de sueltó.

T'adjunto el conte del que resulta qu'encare quedan en mon poder 48'75 pesetas tevas.

La teva descripció «vetllant un mort» és viva y punyenta. Are resulta qu'hás adquirít un gos. Tornarás aquí (Deu sab com) carregat de bestias. T'envio el paquet de Gacetas, Reformas, Brusis y Echos. Adeu.

Joan

1er febrer/94.

16. Aquestes dues cartes no consten a l'arxiu.

17. López Oms es va incorporar a la revista «L'Avenç» a l'inici de la segona etapa (1889), i va morir el 1890, a vint-i-cinc anys. Sembla estrany que Roura s'interessí per un article aparegut com a mínim quatre anys abans de la carta.

18. La «Revue Bleue», que fins el 1884 s'havia anomenat «Revue Politique et Littéraire», era una revista literària on col·laboraven crítics positivistes, com Jules Lemaitre (1853-1914), un dels primers estudiosos de l'obra de Renan. Com a glòria pòstuma de la «Revue...», podem citar que el 1880 havia publicat el *Bouvard et Pecuchet*. Emile Faguet (1847-1916) era un crític més acostat a l'escola clàssica. Tant ell com Wyzewa eren assidus col·laboradors, alhora, de la «Revue des deux Mondes», una de les fonts d'informació preferides de Margall.

19. L'últim número de la revista va sortir al gener o febrer de 1894 (cf. J. L. MARY, *El modernisme, op. cit.*, ps. 99 i 100).

A l'arxiu es troba al costat d'altres de l'any 1897 i a sobre el primer full, amb llapis, hi ha indicat aquest mateix any. Però diversos aspectes ens fan suposar que és de l'any 1894, concretament del 13 de setembre: entre d'altres, el trasllat de Sant Joan a Barcelona, al final de les vacances; l'excursió que cita a Camprodon, o l'article «que vaig posar en el diari d'ahir dia 12». Versemblantment, aquest article és *En las alturas*, publicat al «Diario de Barcelona» el 12 de setembre de 1894. Però, sobretot, Pep Soler, amb qui havia fet l'excursió, s'havia suïcidat el març del mateix 1897. Tot això, deixant de banda si l'any 1897 compartia els mateixos entusiasmes que l'any 1894.

En efecte, la carta, a més de donar-nos una de les primeres mostres de la popularitat de Maragall, el situa, alhora, de ple dins del moviment decadentista, una passió que no li durarà gaire. La definició que en dona mostra allò que més li interessa d'aquest moviment: no tant l'aspecte transgressor o provocador dels seus arguments, pels quals fou sobretot conegut, sinó pel predomini d'un recurs formal (el ritme) sobre d'altres de més convencionals (la distinció vers-prosa, per exemple); i per la consecució d'un efecte (la suggestió) que s'imposa sobre altres qüestions, com la concreció temàtica (el «sentit lògich y directe»). «Nerviosisme» és un concepte que ens pot desconcertar però que a l'època s'usa per indicar «inquietud», «sensibilitat».²⁰ Tot això provoca la *rêverie*, un estat d'ànim extremament sensible, culminació del plaer estètic: aquesta última és una paraula que Maragall usa molt en aquesta època, sovint per definir situacions menys transcendents, com passa a la mateixa carta, unes línies més avall. En tot cas, el poeta no es preocupa per les conseqüències morals que pugui tenir aquest decadentisme: tant li fa si són obres «enfonsadores» mentre siguin «genials». Aquest darrer punt potser és el que separa més aquest Maragall del posterior al 1900, i és, probablement, el que més escandalitzava Roura.

A l'altre extrem de la *rêverie*, tenim un sentiment també fonamental, que no abandonarà mai l'autor: la sublimitat, que ell anomena més aviat *excelsior*, o fins i tot, *erhabene* (carta inèdita a Roura, 19 d'abril de 1905), i que aquí es manifesta en l'excursió des de Camprodon, que va impressionar fortament el poeta: alguns autors han considerat aquest article un esbós dels «Goigs a la Verge de Núria», datat el 22 i 23 d'agost de 1894.²¹

Anton, al arribar de Sant Joan vaig trobar la teva carta del vint y tants de Juliol. Me complau molt que la *Sardana* t'agradés. Ha fet molta forrolla, els catalanistes la retreuen tot sovint en las sevas revistas y fins n'hi ha que la saben de memoria,²² com ne vaig trobar un á Camprodon que sabentla y trobantme jo allí se và empenyar en intercalarla en al funció del teatre, y vaig haver de sortir á las taulas á saludar ab *sobretudo*, botas rossas y barret de palla ¡quina broma! Camprodon fou el punt de partida de la excursió que vaig fer ab en Pep Soler ¡quina excursió! ¡quin bany de sublimitat! En trobaràs narrat el principal tros en l'article que vaig posar en el

20. Cf. La «Festa Modernista» (12 de setembre de 1893), OCII, p. 81a.

21. Arthur TERRY, *La poesia de Joan Maragall* (Barcelona 1963), p. 71.

22. «La Sardana» acabava de guanyar (maig de 1894) l'Englantina d'Or als Jocs Florals de Barcelona, després d'una atzarosa història (cf. Octavi SALTOR, *El centenario de Manuel Rocamora*, «El Correo Catalán», [22-IX-1963]). Per a la importància de la sardana en el catalanisme vid. J. L. MARFANY, «El damunt dels nostres cants...».

diari d'ahir dia 12. La «Coma de Vaca» es una de les impressions mes grossas de Naturalesa qu'he tingut en ma vida.

Trobas las obras d'Ibsen enfonzadoras y ho son d'una manera genial. Dius que no entens «Serres chaudes»: no diré que no hi haji *pose* en tot allò que correspon bé al nerviosisme contemporani. Tornaho á llegir abandonante al ritme á la fonètica del vers y á la sugestió de las imatges sense volguerhi trobar un sentit lògich y directe, y et promourá un estat especial nerviós de rêverie qu'es lo que's proposa el poeta decadent. Es género qu'avuy té la seva rahó de ser dintre l'estat d'anima d'avuy.²³

Miraré si't trobo lo del correo subsegüent als Jochs Florals que no vas rébrer; en quant a la carta ja no'm recordo lo que't deya.

Ja veig que't donas importancia perque has llogat una casa gran; y t'en alabas perque sabs que pots ferho impunement, es dir, sensa exposicio de que jo digui: «Donchs bueno, si tan gran es y no't molesta hi vindrem 'a passar una temporadeta ab la dona, las criaturas y las rasas.» Ay! pobret, lo qu'es llavors ja hauries ben acabat d'estar tranquil y de rêver.

Complerts els teus encàrregs de llibres y de periódichs y suscripcions per medi del «Avenç» y del homo ros;²⁴ encara no sé si marxaran en aquet correo perquè a n'els de l'Avenç els van enviar un llibre per altre y are buscan el que demanas per aquí. L'homo ros encare no ha vingut á donarme conte com acostuma d'haver posat el paquet certificat: veyam si d'aquí à demà que surt el correo sabré alguna cosa. T'envio els Brusis d'aquet mes, y en altre paquet [aquestes quatre últimes paraules barrades] l'última entrega del Alcubilla y las Gacetas y Reformas surtidas desde la última remesa.

L'himme que vag fer per en Giró és una neula d'encàrreg.²⁵ Creg que ja l'ha posat en música á Olot. Ja t'en diré alguna cosa.

Y are anem á n'el teu gran pleg certificat. Noy, quan vaig véurer allò vaig quedar tot espatarrat. Obro y...! quin susto!... al véurer una escriptura me vaig pesar qu'algun notari de la Pampang m'enviava el teu testament perquè ja havias begut oli y jo quedava d'albacea per arreglarho tot. Afortunadament era cosa mes satisfactoria.

Bé parlemne. M'está bé fer lo que m'encarregas en el poder y en las tevas instruccions; y entretant ho faré com millor sápig a la primera ocasió; pro preferiria qu'aquesta no's presentés fins: 1.º que m'enviessis una especie de borrador de la sollicitut, per saber si haig de precisar fechas de desempenyo dels teus càrregs, circumstancias tevas personals, disposicions que s'hajin d'invocar ect, ect. [sic] en fi un borrador-instrucció complert. 2.º si un cop demanada una plassa, si'n veig una altra anunciada antes de saber si donan la primera la pug demanar també.²⁶

Cartes a Josep Soler i Miquel

La correspondència amb Soler i Miquel és escassa, tot i que és un amic íntim i, a més, importantíssim per entendre l'evolució intel·lectual de Maragall. Hi ha, a l'arxiu, quatre cartes inèdites. La primera només porta data del dia: 26.

23. A la carta anterior, datada el 16 d'agost de 1894, Maragall li demanava: «Parla'm d'Ibsen i Maeterlinck» (OCI, p. 1115b).

24. Era qui s'encarregava de buscar els llibres que Roura sol·licitava: enlloc no consta cap indicació més específica sobre la seva persona.

25. Es tracta de «Montserrat», que després no va incloure en cap llibre seu i que envià manuscrit a Collell en carta del 26-IX-1984. Per a una transcripció i un comentari sobre l'ús que en va fer Giró, *vid.* Albert MANENT, *Dues cartes*.

26. Tot aquest fragment es refereix a la sol·licitud de trasllat de Roura a la península des de la seva plaça a les Filipines. La carta acaba aquí, sense cap més indicació.

Amb llapis hi ha, afegit, l'any: 1891. Suposo que la carta no es va publicar perquè l'autor hi explica el seu festeig amb la que serà, pocs mesos després, la seva dona: concretament, es tracta del dia que s'hi acaba de declarar, formalment, és de suposar, perquè ja fa temps que festegen. La tercera carta i la quarta tampoc no porten data; en llapis hi ha anotat, respectivament: 1892 i 1894. A la tercera, hi inclou el manuscrit de «Nit d'Abril de lluna plena...»; a la quarta, el de «La vaca cega».

La segona carta, que és la que publiquem aquí, és datada el 17 d'agost de 1891 i és encapçalada amb l'adreça del lloc on estiuja en aquell moment Maragall: «Hotel de los Baños de Mar Bilbaínos. Las Arenas. Bilbao»; hi fa constar, amb molta franquesa, els seus conflictes amb Mañé i Flaquer,²⁷ el director del diari on tot just ha començat a treballar. En aquest article es refereix a l'editorial que Mañé acostumava a publicar els diumenges i que, el dia 9 d'agost de 1891, s'intitulava *La pena de muerte*. Amb motiu de l'indult atorgat a Gironès, assassí del general Ahumada, Mañé, decidit partidari de la pena capital, acusava els abolicionistes de ser els mateixos que després acudien a les execucions, i, amb la seva ironia més aviat sinistra, proposava com a cloenda: «*Ya que la sociedad actual, por ligereza y fantasía en unos y por cobardía en otros, quiere que la imposición de la pena de muerte sea privilegio exclusivo de sus asesinos, désele gusto y suprimase de la ley ese castigo.*»

L'elecció de *Clarín* com a possible portaveu dels joves no és sorprenent, però cal tenir en compte que Yxart era nascut el mateix any que Alas (1852) i que el seu paper com a crític era força important.

El primer paràgraf, tot i estar dirigit a Soler, que acabava de fer 30 anys (Maragall ja anava cap a 31), explicita una angoixa que aquest darrer havia expressat ja a les seves *Notes autobiogràfiques*, escrites sis anys abans, i que ara començava a minvar; mitjançant la consideració dels trenta anys com un clímax musical seguit d'una pausa (el calderó), mostra la necessitat d'establir-se definitivament com a ciutadà i com a professional, després d'haver viscut sense més preocupacions: ara cal trobar «l'harmonia definitiva». Maragall ho resoldrà de manera força convencional (casant-se a finals d'any i convertint-se en un puntal del «Diario»); el fracàs de Soler és conegut.

Jean Marie Guyau (1854-1888), tot i que també va morir força jove (pensem que ni ell ni Soler no van arribar a 40 anys; ni Yxart ni *Clarín* a 50), va influir força en els pensadors finiseculars. Que Maragall el citi d'oïdes (el confon amb un homònim inexistent) no dóna cap garantia sobre els seus coneixements en aquesta qüestió; però li era més fàcil llegir aquest pensador en la seva llengua original que no d'altres autors de més pes, però d'accés més difícil. El mateix Nietzsche, per exemple, va influir molt en Guyau, entestat a buscar una superació de la moral habitual a través de la vida espontània, i per a qui l'art és una extensió de la vida.²⁸ Caldria veure fins a quin punt alguns dels termes preferits

27. Mañé y Flaqué, director del «Diario de Barcelona», representava amb els seus editorials les opinions de la burgesia conservadora i, alhora, tímidament regionalista. Maragall feia molt poc que s'havia incorporat al «Diario»: al cap dels anys va arribar a considerar molt el seu director; els seus amics, no tant. En una carta a Roura del 22 d'octubre de 1890 Maragall explica la inicial reacció negativa de Soler a la seva integració a la plantilla del «Diario».

28. «*Vivre une vie pleine et forte est déjà esthétique; vivre d'une vie intellectuelle et morale, telle est la beauté à son maximum et telle est aussi la jouissance suprême*» (*Les problèmes de l'esthétique contemporaine* [París 1891], p. 75. La primera edició és del 1884).

de Maragall (com per exemple l'«espontaneisme») no provenen de les seves lectures, posteriors al 1891, de Guyau.

[17 d'agost de 1891]

Estimadíssim Pep: ¿Qu'es aixó que os deixa pensatiu ab ternura, que fon [paraula il·legible] estremiment, quinas consecuencias há deixat? Quedin o no consecuencias es un signe, es l'esperit dels trent'anys que us salta, es l'home que's cerca á si mateix en una armonia definitiva que satisfassi l'orella del ésser: primer una nota aislada qu'en crida d'altres, venen aquestas volén combinarse, se repelleixen, tornan inquietes y dubtosas, notas venen notas van, l'acort se pressent, atormenta, després, tot d'un plegat, lo «calderó» ressona enllà de la vida.

Vos adjunto una carta d'en Roura qu'he rebut dins una de meva.

Cuan vaig venir aquí temía pel meu festeig una cosa molt diferent de la que'm sucseheix: temía que s'esbravés quelcom del aroma delicadíssim que sols se guarda en las intermitencias de la separació: y ho temía sols en contra meu, y'm sabia greun haverme compromés a estar un mes aquí y rumiava las maneras de sostenirme á una convenient altura en una compromesa situació: m'semblava qu'anava á cométrer una temeritat y l'he comesa pro en un sentit impensat pera mí. Jo temía en una paraula qu'ella's cansés de mí, pro no preveya aquest intimarse l'amor, inflarse, no preveya lo desplegar-se furienta la gran atracció, no sabia lo qu'era sentir-se emportat ab potencias y sentits vers la dona estimada, y menos sospitava la delicia qu'esgarrafa de sentir quelcom que flaqueja y cruix y's doblega al impuls impetuós que para abandonarse contra ab una resistencia *inhumana* y que de sobte sent qu'há de refrenarse ab sa propia forsa. En aquest sentit estich fent *heroicitats*: pro la primera vegada aquesta sensació es espantosa. May m'havia pensat, en ma inexperiencia d'aquestas cosas, que jo fos tant criatura y tant home á la vegada. En resúmen del modo que jo estich no s'hi pot estar bé sino vuyt dias abans de casarse. Deu meu, ¡qu'ignorant era jo! ¡i ella...! pobre criatura! sols eixas dos últimas paraulas han pogut servir-me de fré.

Pep, vos conto aixó com si'm confessés.

He fet versos: aquí van dos trossos, un de mitjdiada y un de posta de sol

«Per 'llá á la mitjdiada resplendent
Desde la platja á la llunyana bruma
Canta y s'adorm al sol la mar brunzenta
Descapdellant y capdellant escuma.

.....

Seguim la llum per sobre'l mar.

Qu'onades

hi deuríam trobar endintre, endintre:
Las qu'eixa nit han d'arribá a la platja,
las de demá, y encar las d'altres dies,
las qu'encare son lluny y que s'afanyan
caminant cap aquí: ¿las sents que venen?
...La nit s'esten per tot... lo mar ressona.»

Vaig escriurer á n'en Mañé parlantli de son article «La pena de muerte» y li deya que nosaltres los nous ni podríam dir ni tan sols sentir las cosas qu'ell deya en aquell article. Mireu lo que'm contesta. «Yxart me escribe en el mismo sentido que V. diciendo que les doy una lección y un ejemplo que no tienen valor para seguir. Es singular que la juventud, presumida de realista, consienta que nuestra sociedad se aparte cada día más de la realidad y se deje llevar por su imaginación exaltada á un mundo de fantasías y exageraciones. ¡Qué gran responsabilidad para Vdes!» Bueno;

aquesta última exclamació esparvera una mica, però aquest home no comprén als joves. Desgraciadament no es la imaginació exaltada lo que'ns perjudica, sino tot lo contrari. ¿Cuan nos substituirá á Espanya un portaveu dels joves, un Guyot [Guyau?] qu'expliqui de quin mal patim, a ne'ls vells que s'en van, rodant lo cap desaprobantnos y compadexentnos sense comprendrens. ¿No'n significa quelcom d'aixó Clarín?

¡Renoy, qu'es tart! Haig d'anar a passeig ab Clara que's deu estar a baix esperantme. Volia escriurer a n'en Moller també, fenli una abrassada de part meva. Per-severeu vos: l'amor vos faria cast del tot, *home cast*, vos ho asseguro. Si en lo Vico encara es possible alguna esmena procureula. Ay! desgraciat Victor ¿hont anireu a parar ab tantas fondas y tantas...? ay, ay, ay,... vos abrasso. Y ja qu'abrasso á tothom, també á vos, Pep, que potser voldriau altres abrassadas, pro escribume aviat. Adeu

Joan

17 Agost.